

VRIJWILLIGE ARBEIDSDIENST VOOR VLAANDEREN (VAVV), organisatie, in de Tweede Wereldoorlog opgericht ten einde „in een geest van sociale toenadering” bepaalde „werken van algemeen nut” uit te laten voeren door de mannelijke, later ook de vrouwelijke jeugd.

De idee van een arbeidsdienst ontstond in de jaren 1920 en '30 in een aantal Westeuropese lan-

KAMERAAD!
IN ONZE KAMPEN VINDT GE:
GEZONDHEID
• KAMERAADSCHAP
• LEVENSVREUGDE
• EEN SCHOONE TAAK
IN DIENST VAN VOLK EN LAND

den, in de Sovjetunie en in de Verenigde Staten, waar door officiële of privé-instanties proeven van diverse opzet genomen werden. In Duitsland maakte men na de machtsovername door de nationaal-socialisten in 1933 een dienstperiode in de Reichsarbeitsdienst (RAD) voor jonge mannen en vrouwen verplicht. Deze dienst stond na 1940 in de door de Duitsers bezette landen model voor een aantal organisaties die met minder of meer steun van de bezettende overheid en de RAD tot stand kwamen.

In België werden spoedig na de wapenstilstand in 1940 pogingen ondernomen. Een aantal uit krijgsgevangenschap ontslagen officieren probeerden een Nationale Arbeidsdienst (NAD) op te richten en met financiële steun van de Société Générale ontstonden in de zomer van 1940 enkele werkkampen in Vlaanderen en Wallonië. Aan de andere kant begonnen eind juni 1940 enkele leden van het Verdinaso (Rudolf Gillis, Albert Persyn, Jozef Goethals e.a.) een eigen vrijwilligerskamp te Keerbergen.

In het najaar van 1940 bleek het voortbestaan van de initiatieven niet mogelijk zonder overheidssteun. Er werd een beroep gedaan op het Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw, dat in samenwerking met de ministeries van Financiën en van Arbeid en Sociale Voorzorg de oprichting op zich nam van één enkele Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen (VAVV) en één voor het Waalse land (SVTW). In het Belgisch Staatsblad van 8 december 1940 verscheen een kaderwet waarin artikel 3 het doel als volgt bepaalde: „De Vlaamse en Waalse mannelijke jeugd in dienst van hun volk opvoeden ten einde hun de ware opvatting van de arbeid in een geest van sociale toenadering

eigen te maken door het uitvoeren van werken van algemeen nut". Uit de aanvankelijke beperking tot de mannelijke jeugd blijkt, dat men ook wilde voorzien in een tijdelijke vervanging van de dienstplicht in het Belgisch leger.

In Vlaanderen legde de arbeidsdienst de nadruk op zijn eerbied voor en trouw aan eigen volkswezen en op zijn nationale levenswil. Bij zijn leiders en bij de vrijwilligers die aan hun oproep gehoor gaven, bevonden zich heel wat Vlaamsgezinden. De VAVV was in wezen een niet-politieke organisatie, maar werd hoe langer hoe meer betrokken in een inzet van een politieke machtsstrijd.

Tot leider werd ir. René F. van Thillo benoemd. Het hoofdkwartier was in Antwerpen gevestigd. Op 30 januari 1941 werd te Meer, bij Hoogstraten, het eerste kamp geopend met 77 vrijwilligers, op 10 februari aangevuld met 16 man. Drie maanden later waren er, benevens de Opleidingsschool Joris van Severen te Brecht, kampen te Schilde, Torhout en Genk. In het najaar van 1941 waren daar kampen bijgekomen te Overpelt, Bellem, Watervliet, Wuustwezel, Mol en het Wervingskamp in Antwerpen. In januari 1942 werd voor de opleiding van officieren de Veldmeestersschool Cyriel Verschaeve te Schoten geopend.

De drijvende kracht achter deze snelle bloei was R. Gillis, hoofd van de Dienst voor Organisatie en leider van de opleidingsschool te Brecht. Begin 1941 ontstonden politieke en andere moeilijkheden, als gevolg waarvan in maart 1941 A. Persyn en in mei 1942 R. Gillis ontslagen werden. Ook anderen moesten de organisatie verlaten. Het kader wilde deze maatregelen ongedaan maken, maar slaagde daar niet in en zou nooit meer eensgezind achter het gevoerde beleid staan. Het zocht in zijn verzet steun bij het departement van Binnenlandse Zaken, geleid door secretaris-generaal G. Romsée.

Op 1 oktober 1941 verscheen in het Belgisch Staatsblad het oprichtingsbesluit van een afdeling Vrouwelijke Jeugd in de VAVV, die weldra over kampen beschikte in Kruibeke en Kessel, in 1942 bovendien in Destelbergen, Belsele, Kapellen, Lovendegem en tijdelijk ook in Tessengerlo (voor de hulp aan de bevolking na een ontploffingsramp in mei 1942); in 1943 volgden nog meer kampen, o.m. in Retie en Eke-Nazareth.

Het hoogtepunt naar buiten voor de VAVV-activiteit was het werkkamp Nieuw Westland in Zandvliet, waar tussen april en augustus 1942 een dijk werd aangelegd en waar de „schorre" het eerste jaar 170 ton koolzaad opleverde. Wel werden nog nieuwe kampen opgericht in Bornem, Klein-Sinaai, Waasmunster en Waarschoot, maar de VAVV was hiermee over zijn hoogtepunt heen. De werving werd steeds moeilijker. Ze werd slechts in beperkte mate en tijdelijk in de hand gewerkt door maatregelen als die waarbij eerstejaarsuniversiteitsstudenten, die van maart 1943 af door de verplichte tewerkstelling in Duitsland waren getroffen, daaraan konden ontkomen door zich te verbinden tot twee dienstperioden van 6 maanden in de VAVV of de SVTW.

De spanningen in de leiding vonden hun eind, toen de VAVV op 30 april 1944 bij decreet van het Comité der Secretarissen-Generaal werd ontbonden en hervormd in een vereniging zonder winstoogmerk, die daardoor tenminste materieel verregaand afhankelijk werd van de Reichsarbeits-

dienst. Zo kwam er een eind aan de invloed en de inmenging van de secretaris-generaal voor Binnenlandse Zaken Romsée en van zijn top-administrateur voor de arbeidsdiensten, ir. Van Bouwel, die achter het verzet van een groot deel van het kader stonden. Voor circa 70 % van de stafofficieren en onderofficieren betekende die datum het eind van de Vlaamse arbeidsdienst : ze namen ontslag.

In september 1944 week R. van Thillo met wat van de VAVV was overgebleven naar Duitsland uit. Daar kondigde de Landsleiding van Jef van de Wiele, waarin ir. Van Thillo werd opgenomen, een arbeidsdienstplicht af voor de jaarklassen 1924-'27.

LITERATUUR : *De Arbeidsman*, maandblad van de VAV (1941-'44); - J. Gérard-Libois & José Gotovitch, *L'An 40 La Belgique occupée* (1971, p. 468-473); - W.C.M. Meyers, *De Vlaamse Landsleiding*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog*, afl. 2 (1972); - J. Dautricourt, *La Trahison par Collaboration avec l'Ennemi occupant le Territoire National* (1945).

KAMIEL DE SMET